

„НАРОДНЯ БІБЛІОТЕКА” Ч. 7—8.

U-646
DF-114244

МАЛЕНЬКИЙ ДЕКЛЯМАТОР

Накладом „Вістника Життя”.

ФРАЙШТАДТ, 1918.

З друкарні „Союза визволення України”
у фрайштадтському таборі.

Т. ШЕВЧЕНКО.

КАВКАЗ.

За горами гори, хмарами повитъ,
Засяяні горем, кровію политі.

Спокой віку Прометея
Там орел карає,
Що день божий довбе ребра,
Серце розбиває;
Розбиває, та не випе
Живущої крові;
Воно знову оживає,
І сміється знову.
Не вмирає душа наша,
Не вмирає воля;
І неситий не виоре
На дні моря поля,
Не скуче душі живої
І слова живого,
Не понесе слави Бога,
Великого Бога.

Не нам на прою з тобою стати,
Не нам діла твої судити;

Нам тільки плакатъ, плакать, плакать,
 І хліб насущний замісить
 Кровавим потом і слъзами.
 Кати знушають ся над нами,
 А правда наша яна синтъ?
 Коли ж вона прокинеться?
 Коли одпочити
 Ляжеш, Боже, утомлений,
 І нам власи жити?
 Ми віруєм Твоїй силѣ
 І слову жигому:
 Встане правда, встане воля,
 І Гобі одному
 Поклонять ся всі язикъ
 Во віки і віки.
 А поки що—течуть ріки,
 Крохаві ріки..
 За горами гори, хмарами поситї,
 За сянігорем, кровлю политї
 Отгам то милостиві ми,
 Ненагодовану і голу,
 Застукали сердечну волю,
 Тай цькуємо.. Лягло кістми
 Людей муштрованих чимало.
 А слозъ, а крові! Напоить
 Всіх імператорів би стало,
 З дітьми і внуками, втопить
 В слозах удових. А дівочих,
 Присятих нишком серед ночі,
 А матеріх гарячих зльозъ,

А батьківських, старих, кровавих—
 Не ріки, море розлилось,
 Огненне море!... Слава, слава
 Хортам, і токчим, і пісарим,
 І нашим батюшкам щарям!

Слава!

І вам слава, сині гори,
 Кригою скуті;
 І кам, лицарі велики,
 Богом незабуті!
 Боріте ся, поборете!
 Вам Бог помагає;
 За вас сила, за час воля
 І правда святая!

„Чурек і сакля—все твоє;
 Воно не прощене, не дане,
 Ніхто й не візьме за своє,
 Не поведе тебе в кайдани.
 У нас—на те письменні ми,
 Читаем божій глаголи,
 І од глибокої тюрми
 Та до високого престола
 Усі ми в золоті і голі.
 До нас в науку! Ми навчимъ
 По чому хліб і сіль по чімъ;
 Ми християнє: храми, школи,
 Все добро, сам Бог у нас!
 Нам тільки сакля очі коле:
 Чого вона стойть у вас.

Не нами дана? чом ми вам
Чурек же ваш та так не кинем,
Як тій собаці? чом ки мам
Платитъ за сонце не повинні?
Тай тільки ж то! Ми не погане,
Ми настоящі християне;
Ми малим силі! -- А за те,
Якби ви з нами подружились,
Багато дечого б навчилися.
У нас же й світа як на те:
Одна Сибір неісходима!
А тюрм, а лицю! що й лічить?
Од Молдованина до Фінна
На всіх язиках все мовчить --
Бо благоденствує!.. У нас
Святую біблію читає
Святий чернець і научає,
Що цар якийсь то скинів нас
Та дружню жінку взяв до себе,
А друга вбив — тепер на небі.
Ось бачите, які у нас
Сидять на небі. Ви ще темні,
Догматами не просвіщені?
У нас навчіть ся! В нас дери,
Дери та дай!,
В прямо в рай.
Хоч і рідню всю забері?
У нас — чого то ми не вмієм?
І зорі лічим, гречку сїєм,
Француза ласм, продавм

Або у карти програєм.
Людей—не Негрів, а таких
Таки хрещених, но простих:
Ми не Гішпане! Крий нас Боже,
Щоб крадене перекупатъ,
Як ті Жиди: ми ча закону...

По закону апостола
Ви любите братâ?
Суеслови, лицеміри,
Господом прокляті!
Ви любите ка братові
Шкуру, а не душу,
Тай лупите по закону:
Дочці на кожушок,
Байстрюкові на придане,
Жінці на патинки,
Собі ж жа те, що не знають
Ні діти ж і жінки!

За кого ж ти розкинав сâ?
Христе, Сине божий?
За нас добрий? чи за слово
Істини? чи може,
Щоб ми з Тебе насміялись?
Воно ж так і сталося!
Храмъ, каплиці і ікони,
І ставники і мірри димъ,
І перед образом Твоїм
Неутомленній поклони
За кражу, за війну, за крокъ

Щоб братню кров пролити, просяй, а
А потім в дар Тобі приносять
З пожару вкрадений покров...

Просвітилисв, та ще яочем
Других просвітити,
Сонце іправди показати
Сліпим, бачин, дітям.
Все покажем, тільки дайте
Себе в руки взяти:
Як і тюрми мурувати,
Кайдани кувати,
Як іх носить і як ілести
Кнуги узловати.
Всьому навчим, тільки дайте
Взяти свої гори,
Ті останні, бо взяли вже
І поле і море!

І тебе загнали, мій друже единий,
Мій Якове любий? Не за Україну,
А за її жата довелось пролить
Кров добру, не чорну, довелось запить
З московської чаїні московську отруту.
О друже мій добрій, друже незабутий!
Живою душою в Україні вітай;
Літай з козаками понад берегами,
Розряті могили в степу назирай,
Заплач з козаками дрібними слозами,
І мене з неводі в степу виглядай!

А поки що мої думки,
 Мое лютє горе,
 Сіяти мус: нехай ростуть
 Та з вітром говорять...
 Вітер тихий з України
 Понесе з фосою
 Тії думки аж до тебе;
 Братньою сльозою
 Ти їх, друже, привігаєш,
 Тихо прочитаєш,
 Є могили, степи, гори,
 Є мене згадаєш.

ХОЛОДНИЙ ЯР.

У всякого своє лихо,
 І в мене те лихо;
 Хоч ке ское, позичене,
 А все таки лихо.
 Наще б, бач ся, те згадувати,
 Що давно микуло?
 Будить Бог-знає «кожину»?
 Добре, що заскуло!...

Хоч і яр той! Вже до ного
 І стежки малі
 Не остались, і здається ся,
 Цю нікто й ногою
 Не ступив там,—а згадаєш,
 То була ї дорога

З манастиря Мотриного

До яру страшного.

В яру колись гайдамаки

Табором стояли,

Лагодили самопали,

Ратища стругали.

У яр тоді сходили ся,

Мов із хреста зняті,

Батько з сином і брат з братом

Одностайне stati

На ворога лука ѿг,

На лютого Дяха.

Де ж ти дів ся, в яр глибокий
Протопітаний шляху?

Чи сам заріс темним лісом?

Чи то закатили

Нові кати, щоб до тебе

Люде не ходили

На пораду: що йм діять

З добрими ванами,

Людоїдами лижими,

Новими Вялами?

Не гатіте! бо над яром

Залізняк вітає,

І на Умань позирає,

Гонту виглядає.

Не ловайте, не торчите

Святого закона!

Не зовіта преподобним

Лютого Нерона!
 Не сдаєте ся царевою
 Святою війною,
 Бо ви й самі не знаєте,
 Що царики коять!
 А кричите, що несете
 І душу і шкуру
 За отечество! Ей-Богу,
 Овеча натура!
 Дурний шиню підставляє
 І не знає, за що,
 Та ще й Гонту зневажає.
 Ледаче ледачо:
 „Гайдамакі — не воїни,
 Разбойнікі, вори,
 Пятмо в нашій історії!...“
 Брешеш, людокоре!
 За святую правду, коли
 Розбійник не стане;
 Не розкує закований
 У наші скайдані
 Народ темний; не зарікнє
 Лукавого сина;
 Не розібре живе серце
 За свою Україну!
 Ви — розбійники чесні,
 Голодні ворохи!
 По якому правдивому,
 Святому закону
 І землю, всім даною,

І сердечним людом
 Торгуєте? Стережіть ся ж,
 Бо лихо вам буде,
 Тяжке лихе! Дуріть дітей
 І брата сліпого,
 Дуріть себе, чи жих людей?
 Та не дуріть Бога!
 Бо в день радости над вами
 Розпадеться кара,
 І повіс новий огонь
 З холодного яра!

ІРЖАВЕЦЬ.

Наробили колись Шведію
 Великої слави:
 Утікали з Мавзолею
 В Бендери з Полтави,
 А за ними й Гордієнко,
 Кошовий із Січі.
 Весь своїх недобитків
 Та плаче ведучий:
 Того плаче, що поради
 Не подала мати,
 Як пиненіченьку пожалувати
 Полтаву достати.
 Сї пожали б, якби були
 Одностайні стани.

Та з хвастовським полковником
Гетьмана єднали.

Не стреміли б списи в стрій
У Петра у сваті,
Не втікали б із Хортиці
Славні небожата,
Не спиняли би їх трипільський
Полковник поганий,
Не плакала б Матір Божа
В Криму за Україну.

Як мандрували день і ніч,
Як поїдали Запорожжя,
Великий Дуг і матір-Січ,
Взяли з собою Матір Божу,

А більш нічого не взяли,
І в Крим до кана понесли
На нове вбоге Запорожжя.

Заступила жorna кмаря
Та білу кмару,
Опанував Запорожжя
Поганий Гатарик.
Хоч позволив кан на токак
Ноєм кошем стати,
Та не зволів Запорожжя
Церкви букувати
У каметі пістрави
Образ Пресвятої
Екрадькома молити ся.

Боже мій з тобою,
 Мій краю прекрасний, роскішний, багатий!
 Хто тебе не нинчив? Якби розказати
 Про якого небудь одного магната
 Історію-правду, то перелякати
 Саме б пекло можна, а Данта старого
 Полупанком нашим можна здивувати.
 і все то те лихо, все, кажуть, од Бога!
 Чи вже ж Йому любо людей мордувати
 А надто сердецну мою Україну?
 Що вона зробила? защо вона гине?
 Защо її діти в кайданах мовчать?...

Кобзарі нам розказали
 Про воїни і чвари,
 Про тяжкеє лижоліття,
 Про лютії кари,
 Що Ляхи нам завдавали,
 Як нас розпинали.
 Що ж діялось по Шведчині,
 То її вони злякалися,
 Оніміли з переляку
 Сліпі небораки:
 Оттак тії воєводи,
 Петрові собаки,
 Рвали, гризли... Іздалека
 Запорожий чули,
 Як дзвоями у Глухові,
 З гармати ревнули,
 Як потнали на болото
 Стоящо робити,

Як плакали по батькові
 Голодній діти,
 І як потім на Орелі
 Лінію копали,
 І як у тій Фінляндії
 В снігу пропадали.

Чули, чули Запорожці
 З далекого Криму,
 Що конас Гетьманщини,
 Неповинно гине.

Чули, чули небожата,
 Чули та мовчали,
 Бо їм добре на чужині
 Мурзи завдавали.

Мордувались сіромахи,
 Плакали, і з ними
 Заплакала Матір Божа
 Сльозами святими;
 Заплакала Милосерна,
 Неначе за сином.

І Бог зглянувсь на ті сльози
 І на Україну:

За козацькі і за ті
 Пречисті сльози
 Побив Петра, побив сата
 На наглій дорозі.

Вернулися Запорожці,
 Принесли з собою
 В Гетьманщину той чудовий
 Образ Пресвятої;

Поставили у Іржавцѣ
В муроvanім храмѣ.
Оттам вонъ ѹ десё плаче
Та за козаками.

Якби ви знали, паничѣ,
Де люди плачуть живучи,
То ви б ідилій не творили,
Та марне Бога б не хвалили,
На наші сльози сміючись.
Зашо, на знаю, називаєм
Хатину в вай тихим размъ,
Я в хатѣ мучив ся колись,
Мої там сльози проелись,
Найперші сльози! Я не знаю,
Чи є у Бога люте зло,
Щоб у тій хатѣ не жило, —
А хату размъ називають!

Не називаю її размъ
Тії хатиночки у вай
Над чистим ставом, ирай селас
Мене там мати повила
І повнивачи співала,
Свою нудьгу переливала
В свою дитину; в тім раю
У тій хатині, у раю,
Я бачив пекло. Там наволя,

Робота тяжка, ніколи
 І помолитись не дають.
 Там матір добрую мою,
 Ще молодую, у могилу
 Нужда та праця положила;
 Там батько, плачучи з дітьми
 (А ми були малі і голі)
 Не витерпів лихої долі,
 Умер на панщині, а ми
 Розлізли сяежи людьми,
 Мов мишенята. Я до школи
 Носити воду сколярам,
 Брати на панщину ходили,
 Поки лоби їм потолили;
 А сестри! сестри! Горе вам,
 Мої голубки молоді!
 Для кого в світі живете?
 Ви в наймах вирости, чужій,
 У наймах коси побілють,
 У наймах, сестри, й умрете.

Мені аж страшно, як згадаю
 Отту хатину край села.
 Такий, Боже наш, діла
 Ми творимо у нашім раю
 На праведній Твоїй землі!
 Ми в раю пекло розвели,
 А в Тебе другого благаєм
 З братами тихо живемо,
 Лани братами оремо,
 І їх слезами поливаєм.

А може й те ще... Ні, не знаю,
 А так здаєть ся, сам еси...
 (Бо без Твоєї, Боже, волі,
 Ми б не нудились в раю голі!)
 А може й сам на небеси
 Сміш ся, батечку, над нами,
 Та може радиш ся з панами,
 Як править миром? Бо дивись:
 Он гай зелений похилився,
 А он зза гаю виглядає
 Ставок, неначе полотно,
 А верби геть понад ставом
 Тихесенько собі кувають
 Зелені віти. Правда, рай?
 А подиви ся та спитай,
 Що там творить ся у тім раю!
 Звичайне, радість та хвала
 Тобі единствому, святому,
 За дивній Твої діла...
 Оттим бо й ба! Хвали ні кому,
 А кров, та слязи, та хула,
 Хула всьому! Ні, ні! нічого
 Нема святого на землі!
 Мені здаєть ся, що й самого
 Тебе вже люди прокляли.

І. ФРАНКО.

КАМЕНЯРІ.

Я бачив дивний сон. Немов передо мною
Безмірна, та пуста і дика пісаниця,
І я прикований ланцом залізним стою
Під височеною транітною скалою,
А далі тисячі таких самих, як я.

У кожного чоло життя і жаль пороли,
І в ої кожного горить любові жар,
І руки в кожного ланці мов гадь обвили,
І плечі кожного до долу ся схилили,
Бо давить всіх один страшний якийсь тягар.

У кожного в руках тяжкий залізний молот,
І голос сильний нам з гори як грім громить:
„Лупайте сю скалу! Нехай ні жар, ні холод
Не спинить вас! Зносіть і труд і спрагу й голод,
Бо вам призначено скалу сесю розбитъ.“

І всі ми як один підняли в гору руки,
І тисяч молотів о камінь загуло,
І в тисячні боки розприскали ся штуки
Та відривки скали; ми з силою розпуки
Раз-по-раз гринали о камяне чоло.

Мов водопаду рев, мов битви гук кровавий,
Так наші молоти громіли раз-у-раз;
І пядь за пядею ми місця здобували;

Хоч не одного там калічили ті скали,
Ми далі йшли, ніщо не спинювало нас.

І кожний з нас тє знав, що слави нам не буде
Ні пам'яти в людий за сей крокавий труд,
Що аж тоді підуть по сїй дорозі люди,
Як ми пробем її та вирівняєм всюди,
Як наші кости тут під нею зогніють.

Та слави людської зовсім ми не бажали,
Бо не герої ми і не богатирі.
Ні, ми невольники, хо'з добровільно взяли
На себе пута. Ми рабами волі стали:
На шляху постути ми лиш каменярі.

І всі ми вірили, що своїми руками
Розіб'ємо скалу, роздробимо граніт;
Що кровю власною і власними кістками
Твердий змуруємо гостинець, і за нами
Прийде нове життя, добро нове у світ.

І знали ми, що там далеко десь у світі,
Який ми кинули для праці, поту й путь,
За нами сльози ллють мами, жінки і діти,
Що други й недруги гнівні та сердиті
І нас і намір наш і діло те кленуть.

Ми знали се, і в нас нераз душа боліла
І серце рвало ся і груди жаль стискав;
Та сльози, ані жаль, ні біль пекучий тіла,
Ані прокляття нас не відтягли від діла,
І молота ніхто із рук не випускав.

Оттак ми всі йдемо в одну громаду скуті
Святою думкою, а молоти в руках.
Нехай прокляті ми і світом позабуті!
Ми ломимо скалу, рівняєм правді путь,
І щастя всіх прийде по наших аж кістках.

НАЙМИТ.

В устах тужливий спів, в руках чепіги плуга,
    Так бачу я його;
Нестаток і тяжка робота і натуга
    Зорали зморіцками чоло.
Душою він дитя, хоч голову схилив
    Немов дідусь слабий,
Бо від колиски він в недолі пережив
    І в труді вік цілий.
Де плуг його пройде, заїзо де розриє
    Землі плідної пласти,
Там незабаром лан хвилясте жито вкриє,
    Свій плід землиця щаст.
Чому ж він зрібното сорочкою окритий,
    Чому сіряк, чуга
На нім мов на старці з пошарпаної свити?
    Бо наймит він, слуга.
Слугою родить ся, хоч вольним окричали
    Богатирі його;
В нужді безвихідній, погорді і печали
    Сам хилить ся в ярмо.
Щоб жити, він життя і волю власну й силу
    За хліба кусник продав,

хоч не кормить той хліб і стати його пожилу
 Не вигрямить і сил не вдає.
 Сумує німо він, з тужливим ством оре
 Те поле, оре не собі,
 А спів той наче брат, що гонить з серця горе,
 Змагатись не дав журбі.
 А спів той то роса, що в снігі відкріпляє
 На рів зівялий цвіт;
 А спів той — грім страшний, що ще лиш глухо
 Іде з далека громить   {грав
 Та поки буря ще нагряне громовая,
 Він ліжнить ся, проводить в тузі дні,
 І земельку святу як матінку кохас, .
 Як матінку сини.
 Байдуже те йому, що потом труду свого
 Панам панування дає.
 Коб лиш земля, котру його рука справляла,
 Зарадила опять,
 Коби з трудів його на других хоч спивала
 Необесна благодать.

* * *

Той наймит — наш народ, що поту ліє потоки
 Над нивою чужно.
 Все серцем молодий, думками все високий,
 Хоч топтаній судбою.
 Свої доленьки він довгі жде століття,
 Та ще надармо жде;
 Руїни перебув, татарські лихоліття
 І ваншиль ярмо тверде.

Та в серці хоч і як недолею прибитім
     Надія кращая живе;
 Так часто під скали тяжезної гранітом
    Нора холодна бє.
 Лиш у казці золотій, мов привид сну чудовий,
    Він бачить доненку свою,
 І тягне свій тягар, понурий і сировий
    Водочіть день по дню.
 В століттях натіту його лиш ратувала
    Любов ю рідних нив;
 Нераз дітий його тьма тьменна погибала,
    Та все він пережив.
 З любвію тою він мов велітень той давній,
    Непоборимий син землі,
 Що, хоч повалений, спяль міцний і славний
    Вставав у боротьбі.
 Байдуже, для кого—співаючи він оре
    Плідний широкий лан;
 Байдуже, що він сам терпить нужду і горе,
    А веселить ся пан.

* * *

Ори, ори й співай, ти велитню, закутий
    В недолі й тьми ярмо!
 Пропаде пітьма й гнет, обпадуть з тебе пута,
    І ярма всі ми порвемо.
 Не даром ти в біді, пригноблений врагами,
    Про силу духа все співав,
 Не даром ти казок чарівними устами
    Його побіду величав.

Він побідить, порве шкарлуці пересуду,
 І вольний, власний лан
 Ти знов оратимеш—властвець свого труду
 І в власнім краю сам свій пан.

Г И М Н.

Вічний революціонер
 Дух, що тіло рве до бою,
 Рве за поступ, щастя й волю,
 Він живе, він ще не вмер.
 Ні попівській тортури,
 Ні тюремні царські мури,
 А ні війська муштровані,
 Ні гармати лаштовані,
 Ні шпіонське ремесло
 В гріб його ще не звело.
 Він не вмер, він ще живе!
 Хоч від тисяч літ родив ся,
 Та аж вчора розповив ся
 І о власній силі йде.
 І простуєть ся, міцніє,
 І спішить туди, де дніє;
 Словом сильним, мов трубою,
 Міліони зве з собою,—
 Міліони радо йдуть,
 Бо се голось духа чутъ.
 Голос духа чути скрізь:
 По курних хатах мужицьких,

По варстатах ремісницьких,
По місцях недолій й сліз.
Іде тільки він роздасть ся,
Щезнути слози, сум нещастя,
Сила родить ся й завзяття
Не ридать, а добувати
Хоч синам, як не собі,
Кращу долю в боротьбі.

Вічний революціонер
Дух, наука, думка, воля
Не усунуть тіньмі поля,
Не дастъ сиутатись тепер.
Розвалилась зла руїна,
Покотика ся ляйна,
Іде в світ тая сила,
Щоб в бігу її спинила,
Щоб згасила, моя осень,
Розвидничаючий ся день?

Народе тій, замучений, розбитий,
Мов паралітик той на роздорожжку,
Людським приирством, нюби струпом, вкритий!
Твоїм будущим души я трівожусь
Од сорому, який наїздив пізніх
Палити ме, заснути я не можу.
Некже тобі на таблицях замізних
Записано в судів бути гноем,
Тяглом у поїздах їх бистроїздних?

Невже по вік улілом буде твоїм
 Україта злість, обнудліна покрість
 Усякому, хто зрадою й розбоєм
 Тебе скував і заприяє на вічність?
 Невже тобі лише не судилось віло,
 щоб вижили силь твоїх безмирність?
 Невже задармо стільки сердь боріло
 До тебе найсвятішою любовю,
 Тобі оферуючи душу й тіло?
 Задармо крам твій весь мілітій кровю
 Твоїх борців? Йому же не пимати ся
 У красоті, свободі і здоров'ю?
 Задармо в слові твоєму искрять ся
 І сила, і м'якість, потенція і потуга
 І все, чим може в тору дух піднятися?
 Задармо в пісні твоїй ллечь ся тута
 І сміх дзвінкий і жалоба кохання,
 Надія і віхи світлячая смуга?
 О, ні! Не самі сльози і літхання
 Тебі судились! Вірю в силу духа
 І в день віоскресний твоєого повстання.
 О, якби живлю вдати, що слова слуха,
 І слово вдати, що в живлю ту блаженну
 Вздоровлює й отнем живущим буха!
 О, якби пісню вдати палку, бітгненну,
 Цю мілони порива з собою,
 Окриливе, веде на путь спасенну!
 Якби!.. Та нам, знесиленим журбою,
 Роздерти сумнівами битим стидом,—
 Не нам тебе провадити до бою!

Та прийде час, і ти огністим видом
 Засяєш у народів зольних копій,
 Труснеш Кавказ, впережеш сі Бескидом,
 Покоїш Чорним морем гомін золій,
 І глянеш, як хазійн домовитий,
 По своїй каті і по своїм полі.
 Прийми ж цей спів, хоч тугома новий,
 Та повний віри; хоч гаркий, та вільний;
 Твоїй будущчині задаток, слізами злитий,
 Твоїму генію май скромний кар весільний.

* * *

Добігало вже сонце до тір
 Величезне, червоне,
 І було мов герой і панівак,
 Це знесилений човен.

По безжмарому небі плила
 Меланхоля тькяна,
 І трепетло шакалів віття,
 Мов болючая рана.

Загреміло щось тюлінке, мяже
 В старім серці іророка,
 І покишила лет свій на мить
 Його думка висока.

Чи же все буть йому кар вістуном
 І погрозою в людях?
 І мов хоре, голодне дитя
 Цось захливало в грудях.

„О Ізраїлю, якби ти знав,
Чого в серці тім повно!
Якби знав, як люблю я тебе,
Як люблю невимовно!

„Ти мій рід, ти дитина моя,
Ти вся честь моя й слава,
В тебе дух мій, будущє мое,
І краса і держава.

„Я ж весь вік свій, весь труд тобі дав
У незломнім завзяттю,—
Підеши ти у мандрівку стомить
З моого духа печаттю.

„Але ні, не самого себе
Я у тобі кожаю;
Все найкраще, найвище, що знає,
Я у тебе вкладаю.

„О Ізраїлю, не тільки ти сього
Богохульного слова:
Я люблю тебе дужче, повніше,
Ніж сам Бог наш Єгова.

„Мільйони у нього дітий,
Всіх він гріє і росить.—
А у мене ти сам лиш, один,
І тебе мені досить.

„І коли з мільйонів тебе
Вибрал він собі в служи,
Я без вибору став твоїм слуга,
Лиш з любови і тури.

„І коли він для себе бере
Твоя силу робочу,

Я, Ізрайлю, від тебе собі
Нічогісько не хочу.

„І коли він жадає кадил
І похвали й пошани,
Я від тебе ненадійність прийму
І наруги і рани.-

„Бо люблю я тебе не лише
За твою добру вдачу,
А й за хиби та злоби твої,
Хоч над ними і плачу.

„За ту внергість сліпую твою,
За ті гордоці духа,
Що зійшовши на глупий свій шлях.
Накіть Бога не слуха.

„За брехливість твого язика,
За широке сумління,
Що держить ся земного добра,
Мов цінкес коріння.

„За безсоромність твоїх дочок,
За наїкі їх кохання,
І за мову й звичай твої,
За твій сміх і дикання.

„О Ізраїлю, чадо моє!
Жаль ся Богу Шаддаю!
Як люблю я безмірно тебе,
А про те покидаю.

„Бо вже близька година моя,
Та остання, незнана.
А я мушу, я мушу дійти
До межі Канаана.

„Так бажалось там з вами входить
 Серед трубного грому!
 Та смирии мене Бог, і війти
 Доведеться самому.

„Та хочби край Йордана мені
 Зараз трупом участи,
 щоб в обіянні краю лише
 Старі кости покласти.

„Там я буду лежать і до гір
 Сих моавських глядіти,
 Аж за мною прийдете ви всі,
 Як за мамою діти.

„І пошлю свою тугу до вас,
 Хай за поли вас миче,
 Як той пес, що на лови у степ
 Пана свого кличе.

„І я знаю, ви рушите всі,
 Наче повінь весною,
 Та у славнім поході своїм
 Не питайте за мною!

„Най наперед іде ваш похід,
 Наче бистрій ріки!
 О Ізраїлю, чадо мое,
 Будь здоровий на віки!“

С. РУДАНСЬКИЙ.

ДО УКРАЇНИ.

Ой зза гори, ізза кручі
Да скриплять вози йдучи,
А покереду козаченько
Так вигукую йдучись

„Україно, Україно,
Моя рідна мати!
Чи ще довго над тобою
Будуть панувати?

Чи ще довго кровавицю
Будуть з тебе пити
Тай діточок твоїк бідних
В кайдани водити?

Твоя слава — у могилі,
А воля в Сибірі:
От що тебі, матусенько,
Москалі зробили!

Гукни ж, гуки, Україно,
Несчастна ідово!
Може діти на твій голос
Обізвуться знову!

Може знову розтягнуть ся
Звязки руки,
Може знову бряжчати муть
Козацькі шаблюки!

Може військо запорозьке
Як море заграє,

А дівчина, як і перше,
Пісню заспіває!

Тоді вже нас не забудуть
І московські внуки,
Бо кров за кров катам нашим
І муки за муки!

Гукни ж, серце-Україно,
Та тільки скоріше,
Бо чим даліше ссуть кров нашу
Все більше та більше!"

ГЕЙ, БИКИ

Та гей, бики! Чого ж ви стали?
Чи поле страшно заросло?
Чи лемониа иржа моїя?
Чи затупилось чересло?

Вперед бики! бадилля зсолло,
Самі валяться будяки,
А чересло, лемін нові..

Чого ж ви стали? Гей, бики!
Та гей, бики! Ломіть бадилля,
Ломіть його, взять на праж:
Нехай не буде того зілля
На наших батьківських полях!

А чересло мое із ліна,
Лемін із пранкої руки
Зітнуть і корінь того зілля,—
Чого ж ви стали? Гей, бики!

Та гей, бики! Зоремо поле,
Посієм яре зерно,
А спаде дощик, незабаром
З землі пробудить ся воно.

Пробудить ся і на світ гляне,
І як дівочі вінки
Зазеленіють наші ниви,—
Чого ж ви стали? Гей, бики!

Та гей, бики! Зерно поспів,
Обілле золотом поля,
І потече ізнову медом
І молоком свята земля.

І все мине, що гірко було,
Настануть дивній роки:
Чого ж ви стали, мої діти?
Пора настала! Гей, бики!

НАД КОЛИСКОЮ.

Спи, дитя мое, ти життя мое!
Спи, дитя мое красне!
Поки сонечко не запалить ся,
Поки місяць не згасне!...

А я бідная над колискою
Цілу ніч не дрімаю,
Про життя твое нещасливев
Тобі пісню співаю.

Спи, дитя мое, ти життя мое!
Тільки щастя і долі!

Будеш цілий вік, як той чорний віл,
У ярмі і в неволі.

Тільки губонька залепечеть ся,
Слаба ніженька стане.

Слаба рученька перехрестить ся,—
Твое горе настане.

Не підеш з дігьми, не побавиш ся
На мягенькім пісочку,
Не прийдеш у сад, не положиш ся,
Не заскеш в холодочку..

Не з дітьми підеш—панську череду
Поженеш ти на поле;
Не пісок мягкий,—стерня гострая
Босі ноги наколе...

І від сонечка не скитаєш ся
За відрану скибу:
Звягнись тебе в полі сонечко,
Як ту вязную рибу..

І нераз сльоза із очий спаде
На запалені груди,—
І сльозу твою тільки Бог їден
З неба видіги буде!

Станеш хлощем ти, станеш парубком,
Тобі все ідна доля:
Череда мине, найде панщина—
І все тая же неволя.

І що божий день осавула йде:

Ти вставай до роботи!

Ти вставай, роби від неділеньки
До самої суботи...

І що божий день будеш досвіта
 До роботи вставати;
 Свою силоньку ні собі, ній мій
 А панам виробляти.

А там панові не вподобав ся,
 Писарині якому, —
 Ноги здибають, руки сплутають
 І звезуть до прийому.

Станеш голий ти у „Присутствї“,
 Як родила тя мати...
 І зачнуть тебе пани з дохтором
 Мов коня оглядати...

І забриють лоб — і до церкви враз
 Там присягу прикажуть;
 У мундир вберуть, оружжа дадуть,
 Світ на віки завякуть.

Поженуть тебе в чужу сторону,
 І зачнуть муштрувати,
 І приказ дадуть — мову рідну
 На чужку зламати...

І наломиш ся, і забудеш ти —
 Свою мову рідненьку,
 Спомянеш не раз не по рідному
 Свою рідну неніську...

А прийде кійна — зложиш голову...
 Де і хто поховає,
 Не згадає мир, не спитає ся,
 Хиба Бог спамятає!...

Спи ж, дитя мое, ти життя мое!
 Спи, дитя мое, красне,
 Поки світ стоїть, поки з місяцем
 Враз і сонце не згасне!..

ДО ДУБА.

Нехай гнеть ся лоза,
 Куди вітер пігне,
 Не обходить вона
 Ні тебе ні мене.

Може й важко її,
 Може й спина болить,
 Але буря її
 З корінця не звалить:

На болоті росте,
 І слабая сама—
 Вона гнеть ся сама,
 Бо в ній сили нема;
 Вона гнеть ся собі,
 І так вік проживе,
 І без слави, в багні,
 Як трава, зігнє.

Як трака, осока,
 Зігнє у багні,—
 І хиба лиш комар
 Заспіває по ній...

Нехай гнеть ся лоза,
 А ти, дубе, кріпись,

Ти рости, та рости,
 Не хились, не кривись;
 Ти глибоко у глиб -
 Твердий корінь пусти,
 Гилля в гору розкинь,
 Ти рости та рости!
 І до пекла дістань,
 І у пекло заглянь,
 І до хмари дістань,
 І на небо поглянь.
 І вкесь світ обдивись,
 І усе розпізнай;
 що доброго є,
 Ти у себе впивай.
 І у силї, в добрі,
 Як скала затвердй,
 І як Бог світовий
 На сторожі ти стій;
 І пташки світові
 Защебечуть тобі,
 І співак відпічне,
 Заспіває тобі...
 А як буря лиха
 Тебе з місця зібс,
 Або хмара гора
 Тебе громом убє, —
 Світ почує ту смерть,
 І повітря здрижить,
 І ліси загудуть,
 І земля задвижить;

І пташки пролетять,
Спогадають тебе,
І співак перейде,
Не забуде тебе!

В. САМІЙЛЕНКО.

УКРАЇНА.

Наша славна Україна
Наше щастя і наш рай!
Чи на світі є країна
Ще миліша за наш край?
І в щасливі, й злі годони
Ми для неї живемо,
На Вкр'їні й для Вкраїни
Будем жити й помремо...
Не змогли нас супостати
Взяти в кайдани свої:
Ми бороним наши хати,
Наші тихі гаї
Не вмирає наша слава,
Не вмирає наша честь,
Бо живе в нас сила жвава,
Бо робітники в нас єсть.
Гей, хто хоче всім свободи,
Поєднаймось, як обрати!
Сонцем правди, світлом згоди,
Боже, шлях нам освіти!

Хай забудеть ся недоля
 І неслава давніх літ,
 Щастя ж рівне, й рівна воля
 Засіяють на весь світ!

НАЙДОРОЖЧА ПЕРЛИНА.

Бачив я усікі перли
 І коштовні самоцвіти
 Але є одна перлина,
 Що з усіх найкраща в світі.

Купувати її не можна,
 Або нею торгувати;
 Її часто мають бідні
 І частіше, ніж багаті.

Ту перліну не дістати
 Ні з печер землі, ні з моря:
 Тільки той її знаходить,
 Хто чутким родивсь до горя.

Одібрати її не зможе
 Ніяка злоба несига.

Перла та—сьоза святая,
 За нещасний люд пролита

УКРАЇНІ.

Ти звеш мене, й на голос милий твій
 З горячою любовю я полину!
 Поки живуть думки в душі моїй,
 Про тебе, ненько, думати не кину.

Як мрію чистую з найкращих мрій
 Я заховаю в серці Україну,
 І мрія та як світище ясне
 Шляхом правдивим поведе мене.

Нехай той шлях важкий, нехай тернистий!
 Але хиба тоді квіток шукать,
 Коли тебе, твій любий образ чистий
 Несхнучі сльози тяжко туманять?
 Коли твій гений навіть променистий
 Онемоців і почина згасати?
 О ні, того скарають муки люті,
 Хто зможе в час такий тебе забути!

В біді твоїй рідніща ти мені;
 Тобі несу я сили всі, що маю;
 І працю тиху і мої пісні
 На вівтар твій побожно я складаю.
 Натхни ж мене! Нехай у мертвім сні
 Я днів моїх даремно не загаю!
 Нехай я знаю, що не дурно жив,
 Що за життя тобі я заплатив.

Коли я був дитиною малою,
 Красу твою поксюди я вбачав.
 Здавалась ти веселою, ясною,
 Мене твій вид веселий чарував.
 Тоді я ще душею молодою
 Про муки тайні твої не знав;
 Телер же бачу я твої страждання,
 І ще зросло мое к тобі кохання.

Прийми ж мої пісні як дар малий
 Великої і вірної любови!
 Що зможе дати мій талан слабий
 В скарбницю любої твоєї мови,
 Він певно дастъ, і знай, що в час страшний
 Твій син тобі не пожаліє крови,
 І що не спинить страх усіх погріз
 Моїх пісень, моїх за тебе слів.

ЛЮДСЬКІСТЬ.

Я вірю в кращий час, але душа болить!
 Хотілось би тепер, у сю славетну добу
 Душою піднести, зрадіти хоч на мить,
 Як не людий знайти, то хоч людську подобу.
 Героїв час минув,— що ж, будемо й без них!..
 Але невже нема ній искорки чесноти?
 Невже крім пишних фраз та поривів дрібних
 Нічого вже нема в найвищої істоти?
 Ми раді за прогрес, і от зо всіх крайн
 Ми на вистави йдем з культурністю свою.
 Коли ж той буде час, що більше, ніж машин,
 Ми виставим людий з високою душою?
 Чи близько ті часи? А вже земля стара;
 Вже підтоптались ми на довгій тій дорозі.
 Чому ж не бачимо тих правди та добра,
 Що так обридли вже в поезії й у прозі?
 Ми розумом міцні, наш розум дав нам лад;
 Ми й непросвічених умієм просвічати,—

І от, щоб наш прогрес не відступив назад,
Повинні ми держать набиті гармати.

О, розум, ось наш Бог! Ми по стількох віках
Таки знайшли його й утішили людину;
Та стакши мудрими, ми кинули на шлях
Найкращої душі людської половину.

Немає серця в нас. Колись кохались ми
Хоч без теорії, та щиро, серцем чистим;
Тепер міркуємо над світом і людьми,
І над машинами, й над щастям особистим.

Найкращі пориви, горячі почуття
Розсікли ми ножем холодним міркування,
І склали ми собі розмірене життя
Без глибини думок, без сили поривання.

Немає творчости, поезія в багні,
І фільософію тепер ми осміяли.

А гений—на що він для рою комашні?—
Нам будуть фабрики кувати ідеали.

І сумно за наш час, і шкода тих віків,
Що ніби нам дали великих успіхів;
І хочеться скоріше, щоб промінь заснів.
Щоб серцеві знайти хоч небагато втіхи.

НА ПЕЧІ.

Хоч пролежав я цілий свій вік на печі,
Але завше я був патріотом,—
За Вкраїну мою чи то в день, чи в ночі,
Мое серце сповнялось клопотом.

Бо та піч не чужа, українська то піч,
 і думки надиха мені рідні;
 То мій Луг дорогий, Запорозька то Січ,
 Тільки в форми прибралася вигідні.

Наши предки колись задля краю свого
 Труд важкий підіймали на плечі;
 Я ж умію тепер боронити його
 і служити, не злазячи з печі.

Еволюція значна зйшла від часів,
 Як батьки борснились війною,—
 Замісць куль і шабель у нових діячів
 Стало слово горяче за зброю.

Може зброя така оборонить наш край,
 Але й з нею прекепська робота:
 Ще підслухає слово якесь поліцай,
 і в холодну завдасть патріота.

Та мене почуття обовязків своїх
 Потягає служити народу;
 Щоб на душу не впав мені зрадництва гріх,
 Я знайшов собі добру методу.

Так нежай же працюють словами й вером
 Ті, що мають дві шкури в запасі...
 І, розваживши так, я віддав ся цілком
 Праці тій, що єдине на часі.

На таємних думках, та на мріях палких
 Я роботу народню обмежу;
 Та за те ж для добра земляків дорогих
 Я без мрій і хвилини не влежу.

І у мріях скликаю численні полки
 З тих, що стати за край свій охочі,
 Слово ж маю на те, щоб ховати думки,
 Як що зраджують їх мої очі.

До письменства я кличу,—звичайно, в думках,—
 Щоб сеітило над нашою ніччю,
 Хоч на жаль, мати книжку народню в руках
 Я призначав небезпечною річчю,

О, країно моя! я звязав свій язик,
 Щоб кохати безпечно ідею.

Але в грудях не можу я здержати крик
 У годину твого ювілею.

„Ще стоїть Україна! Не вмерла вона,
 І вмирати не має охоти:
 Кожна піч українська— фортеця міцна,
 Там на чатах лежать паріоти.“

Слава ж нам! бо колиб дух народу погас,
 Не стерпівши свого лихоліття,
 То по йому хоч по два примірники з нас
 Дочекають нового століття.

Слава нам! хочби вмерла Вкраїна колись,
 Її слід буде легко шукати;
 А щоб краще на вік ті сліди збереглись,
 Буве зроблено з нас препарати.

О. КОНИСЬКИЙ.

Я НЕ БОЮСЬ ТЮРМИ.

Я не боюсь тюрми і ката,
 Вони для мене не страшні.
 Страшніш тюрма у рідній хаті,
 Неволя в рідній стороні.
 Мені не встид носить кайдани
 За волю краю і братів.
 То сором — золоті жупани
 Носить, нанявши до катів.
 Нехай нас мучать і катують,
 А слова правди не убють;
 Нехай каги всі бенкетують,
 Час прийде — разом пропадуть...
 Що нам тюрма? — То слава наша,
 Ми всі тепера у тюрмі,
 Всі пем одну ми скорбну чашу,
 Одна вона — тобі й мені;
 В кого є совість і надія
 Того ся чаша не мина,
 Той випити її зуміє
 Усю, усю, до дна, до дна.
 Кого у краще віра гріє,
 Тому ся чаша не страшна, —
 Вона прибавить ще надії
 І більше укріпить вона.

С. ВОРОБКЕВИЧ.

РІДНА МОВА.

Мово рідна, слово рідне!
 Хто вас забуває,
 Той у грудях не серденько,
 Тільки камінь має.
 Як ти мову мож забути,
 Котрою учила
 Нас всіх ненъка говорити,
 Ненъка наша мила?

Ой, тому плекайте, люди,
 Рідненську мову,
 І учіть ся говорити
 Своїм рідним словом!
 Мово рідна, слово рідне,—
 Хто вас забуває,
 Той у грудях не серденько,
 Але камінь має!

М. СТАРИЦЬКИЙ.

ДО МОЛОДІ.

На вас, завзятці-юнаки,
 Що волюбили Україну,
 Кладу найкращі гадки,
 Мою сподіванку єдину:

В вас молода ще грає кров.
 В думках у вас немає бруду,
 І в серці гріється любов
 До обездоленого люду.

Ховайте ж ви її собі,
 Не розмантачуючи всує:
 Нехай ваш дух вона гартує
 В житті у чесній боротьбі.

Не забувайте рідних хат,
 Де лихе гіршає що днини...
 Не можна гаяти їх хвилини,
 Поки ще стогне менший брат;

Поки живий,—мерцій несеть
 Сліпому світіво просвіти,
 І в серце, смертію сповіте,
 Живу надію закропіть!

Вшануйте, друзі, рідну річ,
 Назвіте голосно свою,
 Та розженіте над землею
 Непереможну, темну ніч!

Хай всяк жене, а ви любіть
 Свою знесилену родину—
 Й за неї сили до загину
 І навіть душу положіть!

Б. ГРІНЧЕНКО.

ДО ПРАЦІ!

Праця єдина з недолі нас вирве:
 Нумо до праці, брати!
 Годі лякатись! На діло святеє
 Сміло ми будемо йти!
 Праця єдина нам шлях уторує,
 Довгий той шлях і важкий,
 Що аж до щастя і долі прямує;
 Нумо до праці мершій!
 Праця не згине між людьми даремне;
 Сонце засвітить колись,—
 Дякою нас тоді люди згадають—
 Нум же! до праці берись!
 Хоч у недолі й нещасті звікуєм,—
 Долю онукам дамо!
 Ми на роботу на світ народились,
 Ми для борнї живемо!
 Сміливо ж, браття, до праці ставайте,—
 Час наступає—ходім!
 Дяка і шана робітникам щирим,
 Сором недбалим усім!

ПРИХОДИТЬ ЧАС!

Приходить час, приходить час,—
 Сказати кожен мусить з нас,
 Чи він народу вірний син,
 Чи тільки раб похилий він.

Чи раб похилий, чи босъ—
Хай кожен скаже навпростеъ!
І де він стане: чи до тих,
Що в путах сковані гидких,
Народ і край свій продають
Панам, що кров із нього пють,—
А чи до сміливих борців,
Що серед бур похмурих днів
За рідний край, за народ свій,
За долю-волю йдуть у бій?
Приходить час, заняв ся світ
І вільним душам шле привіт:
Озвіть ся всі, хто є навкруг:
Хто ниций раб? хто волї друг?

О. ПЧЛКА.

РІДНЕ СЛОВО.

Так довго сподівана, ждана година
Настала для рідного слова моего:
Не так, як приборканя, смутна пташ
Озветь ся воно із затишку свого;
Не так,—весняним жайворонком у-полі
Українська мова тепер залуна
І гомоном вільним по всьому роздоллі,
По всій Україні озветь ся вона.
Дарма, що по небу веснянemu тучі
Громадою темною швидко лєтять,

Не страшно пташині ні грому, ні бучі,—
 Крізь хмари бо проміні сонця мигтять!
 Дзвінкий жайворонок то вгору, до сонця,
 Заветь ся, де сяє йому любий рай,
 То пісню співа й до людського віконця...—
 Лети ж, рідне слово, лети в рідний край!

Л. УКРАЇНКА.

ГИМН.

До тебе Україно, наша бездольная мати,

Струна моя перша озветь ся,
 І буде струна урочисто і тихо лунати,
 І пісня від серця поллєть ся.

По світі широкому буде та пісня лїтати,

А з нею надія кохана,
 Скрізь буде лїтати, по світі між людьми питати,
 Де схована доля незнана?

І, може, зустрінеть ся пісня моя самотная

У світі з пташками-піснями,
 То швидко полине тоді тая гучная зграя
 Далеко шляхами-тернами..

Полине за синє море. полине за гори,

Лїтати ме в чистому полю
 Здійметь ся високо, високо, в небесні простори
 І, може, спітка тую долю.

I, може, тоді завітає та доля жадана
 До нашої рідної хати.
 До тебе, моя ти Україно мила, кохана,
 Моя безталанная мати!

ДОСВІТНІ ОГНІ.

Ніч темна людей всіх потомлених скрила
 Під чорні, широкі крила.
 Погасли вечірні огні,
 Усі спочивають у сні.
 Всіх владарка ніч покорила.
 Хто спить, хто не спить,— покорись темній
 Щасливий, хто сни має милі!
 Від мене сон милий тіка...
 Навколо темнота тяжка,
 Навколо все спить, як в могилі.
 Розкинула темная ніч свої чари,
 Налинули сни, мов ті хмари,
 Мов чорні хмари страшні.
 І снять ся мені все дивні
 Привиддя, непевній чвари.
 Привиддя лихі мені душу гнітили,
 Повстati ж не мала я сили...
 Зненацька проміння ясне
 Од сну пробулило мене,—
 Досвітні огні засвітили!
 Досвітні огні переможні, урочі
 Прорізали темряву ночі,

Ще соняшні проміні сплять,—
 Досвітній огні вже горять,
 То світять їх люди робочі.
 Вставай, хто живий, в кого думка повстала!
 Година для праці настала!
 Не бій ся доснігної мгли,—
 Досвітній огонь запали,
 Коли ще зоря не заграла.
 З віконечок ллєть ся стяга та просвітла,—
 Одрадість у серці розквітла.
 Огні золотій мигтять,
 Одважним промінням зорятъ,
 М'в кличутъ: до праці! до світла!

---

* * *

Сторононько рідна! коханий мій краю!
 Чого все замовкло в тебе, заніміло?
 Де-не-де озкеть ся пташина несміло,
 І знову замовкне... як глухо, як тихо...

Ой лихо!

Ой де ж бо ти, воле, ти зоре таємна?
 Чому ти не зайдеш на землю із неба?
 Осяяти землю безщасну треба!
 Ти бачиш, як все в нас покрила ніч темна?
 Ти чуєш, як правду неправда скрізь боре?

Ой горе!

О люде мій бідний, моя ти родино,
 Брати мої вбогі, закуті в кайдани!
 Палають страшні, незагойні рани

На лоні у тебе, моя Україно!
 Кормигу тяжку хто розбить нам поможе?
 • Ой Боже!

Коли ж се минеть ся? Чи згинем без долі?
 Прокляття рукам, що спадають без сили!
 Навіщо родитись і жити в могилі?
 Як маємо жити в ганебній неколі,
 Хай смертна темнота нам очі застеле!

Ой леле!

С. ЯРИЧЕВСЬКИЙ.

Г И М Н.

Побідна пісне, загреми,
 Доволі вже терпіли ми
 Знущання, муки і обид—
 Терпіти далі навіть встид!
 З краю обид, терпінь, могил
 Устань, хто краплю має сил—
 В кого надії світ не зблід,
 Гей, до борнї! гей, до побід!

Не вижидати нам чудес,
 Щоб сам собою ворог щез,
 Не скинути ласки небеса—
 Сами творімо чудеса!
 Огонь із душ, із серця грім
 Міцною волею крешім!

В кого надії світ не зблід—
 Гей, до борнї! гей, до побід!

П. ГРАБОВСЬКИЙ.

У ПЕРЕД!

Уперед за рідний край та волю,
За пригноблений, окутий люд,
Хоч нічого не знайдем, крім болю,
Хоч нас жде невіддячений труд!

Уперед проти зла однодумно!—
Розросла ся ворожа юрба...
Не галаймо прожити безсумно,
Бо життя— то щодня боротьба.

Уперед, хто не хоче конати,
Статись трупом гнилим, живучи!
Сміле слово— то наші гармати,
Світлі вчинки — то наші мечі.

Уперед до завзятого бою
За громадські та власні права,
Коли бути бажаєм собою,
Коли серце ганьбу відчува!

Уперед! годі скиїти рабами,
Час коригу ганебну знести!
Щоб без хлопа, без пана — братами
Всі ми вільні прийшли до мети!

О. ОЛЕСЬ.

* * *

Яка краса: відродження країни!
 Ще рік, ще день назад тут чув ся плач рабів,
 Мовчали десь святі під попілом руїни,
 І журно дзвін старий по мертвому гудів.

Коли відкільсь взяла ся міць шалена,
 Як буря все живе скопила, пройняла,—
 І ось,—дивись, в руках замаяли знамена,
 І гимн побід співа невільна сторона.

Так спить орел,— і враз, розкривши очі,
 Углядить світ, красу і простір голубий,
 І легко з скель спорхне, і в небі заклекоче
 Про вільний льот орлів, про ранок золотий.

Так море иноді всю ніч дрімає,
 І нагло хвилями, як крилами, забе,
 І дивним жемчугом, і барвами заграє,
 І очі всесвіту до себе прикує.

Летить воно, хвилюється і ллється,
 В обіймах сояших і сяє, і тремтить,
 І щастям все життя йому в той мент здається,
 І все в путі йому і годить, і щастить,

І де взялись ці хвилі сніжнобілі,
 Хто дивно так навчив їх грати і шуміть,
 З яких ясних країн чайки ці налетіли.
 Що вміють ніжно так і плакать, і жалітъ?..

Чайки, чайки! тоді не треба плачу,
 Коли йде борба за волю, за життя,
 Коли на хмарах я вже дивний відблеск бачу
 І сонця жданого блескуче вороття.

---

* * *

О, слово рідне! орле скутий!
 Чужинцям кинуте на сміх!
 Співочий грім батьків моїх,
 Дітьми безпамятно забутий.

О, слово рідне! Шум дерев!
 Музика зор блакитнооких,
 Шовковий спів степів широких,
 Дніпра між ними левій рев...

О, слово! будь мечем моїм!
 Ні, сонцем стань! в горі спини ся,
 Осяй мій край і розлети ся
 Дощами судними над ним.

---

* * *

На пвінтар сумно не ідіть,
 В жалобі не ридайте...
 Погляньте вгору на блакить
 І в ній весну пізнайте.

Весна летить,
 Весна шумить...
 Розвійте чорні думи,
 Ловіть весняні шуми.

Народ не вмер, народ живе
 Хвилює по Руїні,
 І мова плеще і пливе
 Річками по Вкраїні.
 Вона жива,
 Вона співа,—
 Чого ж ви всі в задумі?
 Кохайтесь в ріднім шумі.
 Кохайтесь в шумі чарівнім,
 Цушею розцвітайте,
 Несіть квітки й любистки в дім
 І лави застеляйте.
 Розвійте сум
 І пийте шум
 І ждіть ясної долі,
 Що рве колосся в полі.

О. КОБЕЦЬ.

ПІСНЯ ВІДРОДЖЕННЯ.

Гей, устанем, друзі, разом
 І вперед, вперед підем—
 Між Карпатами й Кавказом
 Правду й Волю заведем!
 Встанем, підем і добудем
 Все, що ворог захопив;
 В вільнім краї рівні будем
 Із панів і без рабів.

Нехай світ увесь пізнає,
 Що ми вільні й будем жити,
 Що ніхто вже не здолає
 Нашу волю задушити!

Праця й сила—запорука,
 Що край рідний розцвіте,—
 Тільки праця з царства муки
 В царство щастя поведе!

То ж—до праці! Час не гаймо
 Кожна хвиля дорога;
 Краю рідного не даймо
 На поталу ворогам!

Кликнем клич могутній вільно
 З міліонів уст зараз:
 „Україна—нероздільна
 Від Карпат і по Кавказ“!

Україно! Краю рідний!
 То ж прийшов великий час:
 Вже лунає клич побідний
 Від Карпат і по Кавказ!

Україно! Твої діти
 Вільні йдуть—не в кайданах,
 Засівають волі квіти
 На відроджених ланах.

Україно! Рідний краю!
 То ж минає час страждань:
 Синьо-жовтий прапор має
 На шляху нових завдань!

* * *

Од синього Дону до сивих Карпат
 Одна нероздільна родина:
 Без рабства, без панства, насильства і грат
 Вільна, незалежна Вкраїна!
 Сини України! Ставаймо вільні
 Під прапор ідеї одної:
 Зберем з поля рідного квіти рясні
 В вінок України вільної!
 На нашім прапорі вогнені слова,
 Запалені гнівом народу:
 „Хай зникне безслідно тюрма вікова,
 Вперед за братерство й свободу!“
 Сини України! ставаймо в ряди!
 Утворим незломну лаву;
 Стяг волі і правди ми будем нести
 Вільній Україні на славу!
 Нехай же від Дону до сивих Карпат
 Живе нероздільна родина:
 Без рабства, без панства, насильства і грат
 Вільна незалежна Вкраїна!

М. КАПЕЛЬГОРОДСЬКИЙ.
 УКРАЇНІ.

Я вірю, що муки й страждання твої
 Нарешті скінчиться вже мають
 Й не брязкіт кайданів, а волі пісні
 В просторах твоїх залунають.

Бо хвилі життя вже розбили царат,
 Що всюди лиш острах наводив,
 І згуки таємні наповнили враз
 Руїни вязниці народів.

Від снігом покритих Кавказьких вершин
 По кровю залиті Карпати—
 Ці згуки злилися в чудовий один:
 „Нам Вільна Вкраїна є мати!“

І вірю я; скоро надійде вже час,
 Що вільна ти будеш, Вкраїно,
 І горда, щаслива збереш усіх нас
 Під стягом твоїм жовто-синім...

СЛАВА!...

Слава всім тим, хто за волю Вкраїни
 Мерли в далеких снігах на чужині;
 Всім, що за волю Вкраїни лягли,
 Кровю і тюрми й Сибір ізлили...

Слава всім тим, хто в сучасну хвилину
 Кровю боронять кохану Вкраїну,
 Всім, хто в хвилину велику не спить,
 Пильно за рухом ворожим стежить...

Слава всім тим, хто за волю Вкраїни
 Мають завчасу лягти в домовичу,
 Всім, хто в хвилину велику не спить,
 Міцно руками рушницю держить...

Тим же, хто рідну Вкраїну забув,
 Тим, хто не сином, а ворогом був,—
 Всім тим, хто спить, коли йде боротьба.
 Сором!... Ганьба!...

В. МАЛЬОВАНИЙ.

НЕ ПОТУРАЙ.

Не потурай на те, що шлях ще не пробитий,
 Що нетрями пустими треба йти,
 Де тільки виб звір несамовитий,—
 Дарма! Прямуй до світлої мети!

Не потурай на те, що ніч глуха все вкриє,
 Ударить грім зза хмар у тьмі німій,
 А вітер лютий з півночі повіє,—
 Вперед, вперед сміліше, друже мій!

Не потурай ні на що! Навіть смерти
 Не бійсь, її ніхто не оббіжить...
 Так краце ж нам у боротьбі померти,
 Ніж, у багні гниючи, мовчки жити.

Не потурай на те, як часом добре люде
 Влещатимуть, щоб не виходив сам,
 А ждав, поки завзятих більше буде,—
 Вперед рушай, бо честь і воля там!

Не потурай! Тоді вас більше стане,
 Як знайдеть ся той перший, що за край
 Проти всього на світі сам повстане...
 Вперед, вперед! Борись, не потурай!

ЗМІСТ.

	Стор.
Т. ШЕВЧЕНКО:	
Кавказ	3
Холодний яр	9
Іржавець	12
Якби ви знали, паничі	16
І. ФРАНКО:	
Каменярі	19
Наймит	21
Гимн	24
Народе мій, замучений	25
Добігало вже сонце до гір	27
С. РУДАНСЬКИЙ:	
До України	31
Гей, бики!	32
Над колискою	33
До дуба.	36
В. САМІЙЛЕНКО:	
Україна	38
Найдорожча перлина	39
Україні	39
Людськість	41
На печі	42
О. КОНИСЬКИЙ:	
Я не боюсь тюрми	45
С. ВОРОБКЕВИЧ:	
Рідна мова	46
М. СТАРИЦЬКИЙ:	
До молоді	46

Б. ГРІНЧЕНКО:	
До праці	48
Приходить час	48
О. ПЧІЛКА:	
Рідне слово	49
Л. УКРАЇНКА:	
Гимн	50
Досвітні огні	51
Сторононько рідна.	52
С. ЯРИЧЕВСЬКИЙ:	
Гимн	53
П. ГРАБОВСЬКИЙ:	
Уперед	54
О. ОЛЕСЬ:	
Яка краса	55
О, слово рідне	56
На цвінтар сумно не ідти	56
О. КОБЕЦЬ:	
Пісня відродження	57
Од синього Дону до сивих Карпат	59
М. КАПЕЛЬГОРОДСЬКИЙ:	
Україні	59
Слава	60
В. МАЛЬОВАНИЙ:	
Не потурай	61

„НАРОДНЯ БІБЛІОТЕКА“.

Досі вийшли такі твори:

1. Л. ГЛІВІВ. Байки . . . . . 60 сот.—60 шагів.
2. С. РУДАНСЬКИЙ. Веселі вірші 60 „ —60 „
3. О. СТОРОЖЕНКО. Гумористичні оповідання: . . . . . 60 „ —60 „
4. Т. ШЕВЧЕНКО. Три поеми . . 60 „ —60 „
5. Б. ГРІНЧЕНКО. Хата (оповід.) . . 60 „ —60 „
6. В. ВИННИЧЕНКО. Хома Прядка.
Студент (оповідання) . . . 60 „ —60 „
- 7—8. Маленький Декляматор . 1 к 20 с. —1 грив. 20 шт.